

Јелена М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ

Универзитет у Крагујевцу

Филолошко-уметнички факултет

Центар за научноистраживачки рад

ИЗМЕЋУ ПРАВА И ЛИНГВИСТИКЕ – ОСОБЕНОСТИ ПРАВНОГ ЈЕЗИКА

Апстракт: Циљ овога рада јесте да пружи преглед најважнијих одлика језика права како у правној науци, тако у лингвистици, а нарочито у функционалној стилистици, у оквиру које се језик права проучава као посебна врста административно-правног стила. Надовезујући се на наше истраживање из 2021. године о досадашњим проучавањима правног језика код нас, приступамо праву као феномену који је превасходно језички и који се реализује кроз језик. За лингвисте је важна разлика између правне одредбе и правне норме, дубинска структура правне норме, право као семиотички систем, идеологизација језика права, као и начин на који језик и правне норме обликују друштво. У раду су издвојене најважније карактеристике административно-правног стила, а посебно законодавно-правног подстила, у оквиру ког се реализује језик права. Истиче се истовремена неодређеност и прецизност језика права, редундантност језика права, његова интертекстуалност и друге важне особине. У закључку се указује на даље могуће правце проучавања језика права који би укључили сарадњу правника и лингвиста с посебним освртом на инхерентне одлике језика права.

Кључне речи: српски језик, право, правни језик, функционална стилистика, административно-правни стил, законодавно-правни подстил.

УВОД

Језик и право су нераздвојиво повезани, право се реализује путем језика и језик је првенствени медијум у коме се остварује право. Исто тако правни језик предмет је проучавања и правне науке и лингвистике, првенствено функционалне стилистике (уп. Павловић Јовановић 2021). Ипак, стиче се утисак да не постоји довољна сарадња између лингвиста и правника по питању проучавања српског правног језика. У том смислу овај рад покушава да пружи преглед најважнијих одлика

* ORCID 0000-0002-4399-7360, jelena.pavlovic@filum.kg.ac.rs

** Истраживање спроведено у раду финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о преносу средстава за финансирање научноистраживачког рада истраживача на акредитованим високошколским установама у 2025. години број: 451-03-136/2025-03/ 200198.). Рад представља минимално измењено поглавље докторске дисертације *Зависносложена реченица у административно-правном систему српског језика у XIX веку* (ментор проф. др Милош Ковачевић), која је одбрањена 3. октобра 2023. године пред комисијом у саставу проф. др Александар Милановић, проф. др Владимир Поломац и проф. др Јелена Петковић.

правног језика, како с аспекта правне, тако и са аспекта лингвистичке, пре свега функционалистичке перспективе. У оквиру овога рада обрадићемо: (а) који су аспекти теорије права важни за правни језик; (б) зашто је значајан језик за право и које су најважније карактеристике правног језика; (в) како функционише право као средство контроле и како се испољава идеологија у правном језику; (д) које су особине правног језика издвојене у оквиру административно-правног функционалног стила; (ђ) које су карактеристике језика законодавно-правног подстила.

АСПЕКТИ ТЕОРИЈЕ ПРАВА ВАЖНИ ЗА ПРАВНИ ЈЕЗИК

Право¹ се дефинише као „систем норми [...] у функцији регулације заједничког живота људи” (Јанићијевић 2015: 13). Као основни елементи правног поретка у литератури издвојени су правне норме, правни акти² и правни односи (Лукић 1995: 83). Према Николи Висковићу (1982: 91; 1989: 18), право се састоји од друштвених односа, друштвених вредности и правних норми.³ У литератури је издвојено бар пет значења речи право: (а) „скуп објективних норми (позитивноправних или историјских)”; (б) „наука о таквом скупу норми”; (в) професионална примена норми у оквиру правне праксе; (г) „представа о праву, односно нејасна друштвена свест о постојању извесних принудних или диспозитивних норми код лаика”; (д) скуп „институција и односа – и то као апстрактни систем права или само онај његов део који се стварно примењује, право као модел по којем се реално одвија друштвени живот” (Табороши 2006: 29).

Правна норма јесте основна јединица правног поретка (Луковић 1994: 3) и одређује се као „правило о понашању људи које је заштићено државним апаратом за насиље” (Лукић 1995: 84). Њоме се пописује каква треба да буде будућност, односно она одређује начин понашања људи (Kelzen 2000: 13). Правне норме материјализоване су у оквиру различитих правних аката (Лукић 1995: 110). Настају „чином (актом) којим се материјализује одређени психички (духовни) садржај” (Луковић 1994: 4), а у пракси се изводе генерализацијом (Табороши 2006: 34). У оквиру континенталног права, правне норме настају преко конструкције, интерпретације и примене општих принципа, који се касније примењују у конкретним ситуацијама (Gotti 2012: 58). Правне норме односе се на оно што се сада догађа, али и на оно што ће се догађати. Свака правна норма промовише одређене друштвене вредности и легитимише одређена понашања као очекивана и пожељна (Табороши 2006: 34). Разликују се опште и појединачне правне норме. Опште правне норме одређују се као оне које „се односе на неодређени низ лица која се налазе у истој ситуацији или могу доћи у исту ситуацију” (Лукић 1995: 87), док се појединачне правне норме примењују на ситуације које се тичу конкретног правног субјекта (Лукић 1995: 87). Општи правни акти садрже опште правне норме, а појединачни правни акти појединачне правне норме (Лукић 1995: 114).

1 У литератури не постоји сагласност око дефиниције права (Лукић 1995: 14).

2 Разликују се материјални и језички правни акти (Visković 1981: 186).

3 Никола Висковић (1989: 18) посматра право као интегрални феномен.

Правна норма састоји се од хипотезе, диспозитије и санкције (Лукић 1995: 88). Хипотеза, односно услов или претпоставка одређује се као предуслов за примену правне норме. У оквиру хипотезе дефинише се случај „који се предвиђа као могућ, који је, чак, можда, вероватан или нормалан, или и неизбежан” (Лукић 1995: 90). Диспозитија је нормативног карактера и представља „само правило понашања”. Последице за оне који прекрше правило дефинисано у диспозитији јесу санкције. Пре примене санкције мора да постоји деликт (Лукић 1995: 89–90, 104–105).

Никола Висковић (1989: 51–59) нуди одређење правне норме које се разликује од традиционалног. Полазећи од учења о дубинској и површинској структури, преузетог из генеративне граматике Ноама Чомског, разликује дубинску структуру правне норме и површинску структуру правне одредбе. Основна дубинска правна норма има структуру ако *X*, онда треба *Y*, односно ако постоји чињеница-услов, онда следи правна последица (Visković 1981: 311–312; Visković 1989: 52). Хипотетички суд налази се у основи правне норме (Visković 1989: 52). Кривичне одредбе имају дубинску форму ако ДЕЛИКТ, онда САНКЦИЈА.

Ради се о формули у облику дисјунктивног суда са два хипотетичка суда:

- (1) АКО Н, ТРЕБА⁴ Т, ИЛИ,
(2) АКО D (НЕ-Т), ТРЕБА S⁵ (Visković 1989: 53).⁶

Илустрujemo примерима из правног језика 19. века:

Ако се дѣломъ освѣдочи и предѣ Державнымъ Совѣтомъ и предѣ Народномъ Скупштиномъ, *да є найстѣрїи сынъ Князя малоуман, или збогѣ иптлесны каквы недостѣйшака несїособанъ къ княжескому достїоинсїву*, или ако се истый самъ одрекне права свога на достоинство княжеско, у томъ случаю слѣдоваће за нѣмъ найстѣрїи нѣговъ сынъ, ако ли не има свой синова ни потомака одъ истый синова, а оно слѣдоваће найстѣрїи брат (Устав 1835: 5–6).

АКО Н, ТРЕБА Т: Ако се дело осведочи и њед Државним Совјејџом и њред Народног Скуџишџином, да је најсџарији син Књаза малџуман или збој шџелесни какви недосџаџака несџосџбан к књажескому досџоинсџџу [...] у џом случају следџваће за њим најсџарији њџџв син.

АКО D (HE-T), ТРЕБА S: Ако ли не има своји синова ни йоймома од ийи синова а оно следоваће најсйарији драй.

У основи приступа правном језику Николе Висковића налази се разлика између правне норме и правне одредбе. У дубинској структури правног акта налази се правна норма, која у површинској структури, односно конкретном правном тексту, може бити изражена на различите начине. Тако једна правна норма може бити дата у облику једне правне одредбе или више њих, а неке се реконструишу на

4 Функтор треба да „изражава специфичан смисао у коме је људско понашање детерминисано нормом” (Kelzen 2010: 112).

5 Н – почетни услов или хипотеза, Т – тражење правне обавезе или правног овлашћења, D – деликт, S – санкција.

6 Правне norme су, према Николи Висковићу (1981: 182–183), у форми дисјунктивног суда, пошто човек има слободну вољу да бира између више могућности.

основу више правних аката. С друге стране, једна правна одредба може садржати елементе више правних норми (Visković 1989: 71–77; Луковић 1994: 4, 12–13). Правна одредба дефинише се као „исказ, састављен од једне или више реченица, који изражава цјеловиту норму или поједине дијелове норме и чини релативно самосталну значењску јединицу неке нормативне језичке радње односно правног акта” (Visković 1989: 72). Ниједна правна одредба није потпуно неутрална, већ садржи идеолошке елементе (Јанићијевић 2015: 14).

НАЈВАЖНИЈЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПРАВНОГ ЈЕЗИКА

У литератури је одавно истакнут значај језика за право (Висковић 1982: 92–95; Visković 1989: 9–10; Дракић 2012: 370; Лукић 1995: 212; Редди 2019: 228; Станковић 2006: 43; Ђорић 2017: 1582; Škiljan 1998: 19). Правни језик Никола Висковић (1989: 16) одређује као „језички подсистем који употребљавају особе надлежне да изричу правне норме, опће и појединачне, затим правници у њиховом практичком и знанственом раду те сви они који обављају језичке радње понављајући начине изражавања нормотвораца и правника”. Постоје уже и шире схватање односа језика и права. Према ужем схватању, језик служи као средство за израду правних прописа, док је према ширем језик средство на коме се одвија целокупна правна пракса (Подгорац 2006: 131). Правни језик првог нивоа је *језик љрава као језик објекат*, док је правни језик другог нивоа *љравни мейајезик* (Visković 1981: 309; Максимовић 2006: 168). У правном језику доминира прескриптивна функција, док је спознајна секундарна, а по правилу се не среће експресивна функција, али се јавља спорадично у одређеним документима (Visković 1981: 309–310).

Језик права представља сложен семиотички систем (Visković 1981: 315; Visković 1989: 45). Према Николи Висковићу, правни језик кодиран је општејезичким кодом, са фонетским, морфолошким, лексичко-семантичким, синтаксичким и прагматичким правилима природног језика и нормативноправним кодом, преко кога се природни језик преводи у систем правних норми (Visković 1989: 45–46; Јанићијевић 2015: 51). Стварање значења у оквиру правног текста је конструисано кроз интеракцију између правног текста и социјалног контекста у коме се ствара (Halliday, Martin 1993: 22).

Нема велике кохезије између делова правног текста, а она се остварује преко (Јанићијевић 2015: 65; Савић и др. 2006: 56)⁷:

(а) антонима и контраста:

Овај испитъ нису дужни ѿлаіати они, кои су редовно свршили ѿправословне науке и поредъ тога кодъ когъ овоземальскогъ правозаступника баръ за три године упражнявали се, или баръ две године служили кодъ земальски судовъ или кодъ

7 Због дужине рада наводимо само примере језичких механизма поменутих у литератури, без улажења у надреченични ниво. Кохезија се остварује на надреченичном нивоу понављањем заменица неодређеног значења, као и понављањем именица. У 19. веку, из кога су преузети примери, текстуална кохезија се остварује и на реченичном нивоу, пошто је реченица често разуђена и дуга, те је потребно поновити информацију.

Попечительства Правосудія, а дошли су до званія Столоначалника или Секретара. Но они, кои су редовно свршили ѣрословне науке, моју ѣложити и сийти, о комъ є речъ, ма да се нису по вишенаведеномъ кодъ правозаступника упражнявали или кодъ поменути надлежательства служили. Они ѣакъ, кои нису ѣрословне науке редовно свршили, а мисле да су способни за правозаступника, имаю право тражити и добити допущенї за тай радъ (Зборник 1863: 61-62).

(б) именица неодређеног значења:

Настоявати да се Пассоши, коє онъ издавао буде, по Высочайшымъ Хатиш-рифима Султанскимъ, основаннымъ на Трактатима, существующимъ између Блистателне Порте Отоманске и Покровительствующеѣ Сербію Императорско-Русскоѣ Двора, уважаваю свудъ изванъ границе Србске, тако, да се *лицами* онымъ, коя съ таковымъ путовала буду, никакова препятствія у Иностраннымъ Државама неподажу (*Зборник* 40: 31).

(в) односа опште-посебно:

Зато и сваку нужду и йонскану йойтребносій, као шїю є єло и йїїе, карантини-стима одлученый сь нїма колибашь у колибу доноси, кой утаковой дужностной своіой послуги вѣштъ мора быти, да не бы у приманю и предаваню у ону спадаюћи предмета мѣшавини повода дао (Зборник 1845: 73).

(г) синонима:

А по истеченю овога времена добия онъ право собственности на исту землю, и може онда захтевати, да му Окружный Судъ таію на ню изда, кое ѣ Судъ, саслушавши о томѣ дотичну обштину, учинити, и текъ по добывенной оваковой таіи постае онъ одъ те земаѣ правый *іосйодарь (собсйвеникъ)* (Зборник 1863: 57).

(Д) понављања именица:

Недостатци, које рачунополагатељи подмирити морају, изискаће се такође на писмено зактеванг Главне Контроле; ал' ће у исто време и надлежно Попечителство *о изисканомъ недосѣйайку* одъ стране Главне Контроле извѣстити се, кои – *недосѣйайакъ* – ће се у ону касу приимити, у коју по природи својой утећи мора (Зборник 1845: 307).

(ћ) заменица:

Што се овогъ протериваня тиче, ова мѣра премда се може сматрати као неправедна за оне общине, у коѣ се *овакви* рђави люди шалю (Зборник 1847: 51).

ИДЕОЛОШКА ПОДЛОГА ЈЕЗИКА ПРАВА

Правне норме функционишу као „средства принудне друштвене контроле којима се постављају најспецифичнија правна значења” (Visković 1989: 21–22). У литератури је језик права препознат као идеално средство контроле (Andriјанић 2009: 15; Visković 1981: 51; 318–319; Visković 1989: 122; Јанићијевић 2015: 10–11;

Silić 2006: 65; Hiltunen 2012: 39). Фетишизам и политичка функција језика нераскидиво су везани за правни, административни и политички језик (Луковић 1996: 151–152). Коришћењем правног језика лако се могу неке друштвене групе искључити из правне комуникације (Јанићијевић 2015: 68). Идеологизација језика права наводи се често као разлог за отежано разумевање правног текста (Hiltunen 2012: 39).

Према Николи Висковићу (1989: 124), право као поредак моћи одликују: ауторитарна контрола понашања, претња присиле против оних који крше правне норме (санкција), ограничена компетенција правних субјеката, тајност језичке комуникације, покорност и ћутање широких слојева и механизми догматског закључивања засновани на доминантним идеологијама. Право се ослања на опште добро (лат. *bonum commune*), у чему је слично политици и религији. Појединачни интереси представљају се као интереси свих, а прикривају се иза божанског, праведног или моралног поретка (Visković 1981: 126; Visković 1989: 124–125).

АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВНИ ФУНКЦИОНАЛНИ СТИЛ

Један од специјализованих стилова је и административно-правни (Луковић 1996: 144), који се остварује у оквиру правне и законодавне делатности (Тошовић 2002: 355). Дели се на законодавно-правни, пословни, дипломатски, индивидуално-потврди и кореспонденцијски стил (Katnić Bakaršić 2001: 91; Тошовић 2002: 355; Степанов 2018: 483), а реализује се писмено и усмено (Klikovac 2008: 127; Манојловић 2013: 235; Манојловић 2015: 620; Тошовић 2002: 355; Škiljan 1998: 89–90). Остварује интерференцију са другим стилима, посебно са стилем правне науке (Katnić Bakaršić 2001: 92; Јанићијевић 2015: 95–116). Има доста заједничких особина са језиком политике (Чутура, Стевановић 2014: 129–130; Škiljan 1998: 86). Међутим, правни језик је, за разлику од политичког, прилично статичан и теже се мења (Škiljan 1998: 86–87). Од политичког језика разликује га и висок степен специјализације (Škiljan 1998: 90). На семантичком нивоу, правне текстове карактеришу егземплификација, темпорална спецификација, каузалне везе, уступци, хипотезе, дескрипције, сугестије, закључци и поређења (контраст или аналогја), предвиђања (предикције) и анализа. Сваки правни жанр има своју посебну семантичку и прагматичку реализацију (Gotti 2012: 64). Директивни стил је одлика административно-правног језика (Тошовић 2002: 366–367). У њему се срећу декомпоновани предикати, удвојене речи и изрази (двочлани, трочлани). Често се понављају везници у сложеним реченицама (Тошовић 2002: 369–371). Предуге, невешто формиране реченице са гламазном синтаксом, нагомилавање речи и синтагми, као и друга огрешења о норму, нису ретка у правном стилу (Klikovac 2008: 127; Silić 2006: 65). У књизи Радоја Симића и Јелене Јовановић Симић говори се о врстама и облицима пословних текстова (Симић, Јовановић 2002: 169–187). Пословне текстове деле на: пословну документацију, пословна писма и пословно-пропагандне текстове (Симић, Јовановић 2002: 169). У пословној документацији језичке ознаке подређене су нејезичким. Језичке исказне форме увек су у облику управне речи и имају номинацијску улогу. Пословни административни стил остаје најмање истражен тип административно-правног стила код нас.

ОДЛИКЕ ЈЕЗИКА ЗАКОНОДАВНО-ПРАВНОГ ПОДСТИЛА

Правни језик је у исто време део општег језика, али и специјализовани језик правне струке (Васиљевић 2014: 1; Visković 1981: 318; Visković 1989: 25–26; Gotti 2012: 52; Јанићијевић 2015: 59; Јовић 1995: 35; Kirfel 2004: 159; Јанићијевић 2015: 60; Максимовић 2006: 164–165, 167; Mattila 2012: 27, 31; Станковић 2006: 44). Елементе из општег језика најчешће срећемо у правним гранама које се тек формирају, као и у правним системима у њиховом зачетку (Mattila 2012: 31). У развијеним правним системима често се правни језик у великој мери разликује од општег језика. Међутим, у пракси сваки правни језик налази се између ова два екстрема (Tiersma 2012: 13). Они имају заједничких особина и на граматичком, нарочито морфолошком, и на лексичком плану. За правни језик је карактеристично да је у њему избор језичких јединица знатно ограничен (Visković 1981: 317; Јанићијевић 2015: 59; Максимовић 2006: 167; Остојић 2000: 24; Табороши 2006: 34). Никола Висковић (1989: 29–32; примењено нпр. у Остојић 2000: 241) издваја четири слоја језика права: (а) неизмењене елементе општег језика (морфолошке категорије и општеупотребну лексику); (б) измењене елементе општег језика; (в) стручне правне изразе и значења (правну терминологију); и (г) неправничке термине и значења (терминологију других струка).

Једна од најважнијих особина правног језика је и неодређеност, која служи томе да се правна норма примени на што већи број појединачних случајева (Лукић 1995: 97; Табороши 2006: 34). У правном тексту детерминација је јако ограничена на најважније особине појма (Табороши 2006: 34). Правни језик је „пун апстракција и генерализација, неодређености, формализма, дефиниција, упућивања на друга места у закону или на друге законе” (Дракић 2012: 376–377). Неодређеност може да се постигне из правне и лингвистичке перспективе. Из правне перспективе, неодређеност се остварује преко неодређених појмова, нормативних појмова и генералних клаузула (Дракић 2012: 377). Из лингвистичке перспективе, неодређеност је средство манипулације (Klikovac 2008: 62–63). Постигне се номинализацијом, употребом безличних израза, употребом пасива, употребом првог лица множине и лексемама општег значења као што су *грађани*, *народ* (Klikovac 2008: 64). Правни текст се посматра као отворени текст захваљујући неодређености и нејасним местима у оквиру правних порука (Visković 1989: 149).

Због коришћења правних термина у различитим срединама долази до њихове вишезначности (Mattila 2012: 30; Станковић 2006: 44; Табороши 2006: 31; 28; Hiltunen 2012: 40). Као илустрацију навешћемо дефиницију малолетних и пунолетних лица у оквиру *Српског грађанског законика* Јована Хаџића из 1844. године:

(а) правна дефиниција малолетних и пунолетних лица у *Српском грађанском законик*у:

У смотрењу наредбе законе разлика се чини између *младолетних* и *пунолетних* лица. *Пунолетна* су лица она која су двадесет прву годину живота свога навршили. *Младолетна* су пак она која двадесет прву годину живота још навршили нису, и таква су или мала деца, која још нису седму годину, или деца недорасла, која још нису четрнаесту, или деца дорасла, која су прешла четрнаесту годину, али двадесет прву годину још навршила нису (*Грађански законик* 1844, члан 37).

(6) правна дефиниција пунолетства према *Породичном закону*:

Пунолетиство се стиче са навршеном 18. годином живота (*Породични закон* 18/2005-26, 72/2011-73 (др. закон), 6/2015-6), члан 11).

Правни језик је неодређен и прецизан у исто време. Неодређен је да би се правном нормом обухватило што више ситуација, а прецизан је у смислу да не дозвољава да правна норма буде толико општа да се не може применити ни на једну ситуацију (Visković 1989: 64–70; Kirfel 2004: 161; Лукић 1995: 215–217; Манојловић 2016: 169). Да би се прецизно уредили правни односи и да не би било неспоразума, неопходно је да правни језик буде што прецизнији. Да би правни текст био јасан, прибегава се редувантности, а за то служе делимично понављање, лексичко понављање, парафраза и паралелизам (Јанићијевић 2015: 61; Максимовић 2006: 169; Табороши 2006: 34; Ђорић 2017: 1582).

Механизам економичности⁸ присутан је у правном језику. Користе се сажимање реченица, скраћивање реченица, избегавање синонима, избегавање дугих речи и синтагми и престанак употребе лексема које означавају реалије из претходног друштвеног периода (Visković 1989: 92). Средства за постизање економичности правног текста јесу: експлицитно навођење само неких елемената правне норме, а прећуткивање других, изрицање правних одредби с општим принципима или заједничким садржајима за већи број правних норми, коришћење конектора из општег језика и специјалног слоја правног језика, окупљање одредаба са сродним правним нормама у један правни акт, типизирање језичких правних радњи, употреба неодређених појмова, употреба легалних дефиниција,⁹ употреба синтагми, фраза и доктринираних израза (Visković 1989: 98–99). Номинализације и именичке синтагме такође се користе ради економичности (Манојловић 2013: 238).

Правни језик може бити позитивно и негативно редувантан. Када се користи код близак реципијентима, јавља се позитивна редувантност. До негативне редувантности долази гомилањем дугачких и сложених израза и синтаксичких конструкција. Редувантност оба типа остварује се понављањем правничких термина и навођењем елемената виших правних норми у оквиру нижих (Visković 1989: 101; Gotti 2012: 52). Да би се избегла двосмисленост, у правном тексту се користи велики број речи (Gotti 2012: 53). Уколико се претера у овом смислу, то доводи до кршења Грајсових максима квантитета и начина, јер текст садржи више информација него што је потребно, а те информације су често сувишне (Јанићијевић 2015: 68).

Важне особине правног стила су и интертекстуалност и текстуално мапирање (Gotti 2012: 56; Hiltunen 2012: 49). Правни текст може се посматрати као мрежа текстова, при чему постоји упућивање унутар самог документа, али и упућивање на друге правне прописе (Hiltunen 2012: 49). Правни формализам јесте битна одлика правног језика, што се остварује прецизним правним дефиницијама и синтаксичким односима (Visković 1989: 102–103). Постоји разлика између ирационалног

8 У савременим друштвима постоји тежња ка економичном изражавању (Radovanović 2003: 126; Степанов 2018: 486).

9 Легалне дефиниције означавају оно „шта треба да се у правном језику тачно подразумева под конкретним појмом” (Максимовић 2006: 169.).

формализма конзервативних магијских, религијских и правних система и (привидно) рационалног формализма модерних кодификација (Visković 1989: 103–105).

Правни језик се истовремено мења и остаје архаичан. До измене правног језика долази са изменом политичке, идеолошке и културне климе, и то прво на лексичкосемантичком и термилолошком плану (Савић и др. 2006: 59; Hiltunen 2012: 50). Граматички ниво правног текста обично је стабилан и тешко се мења (Hiltunen 2012: 50). Правни језик је архаичан и често чува изразе који су изашли из опште употребе (Gotti 2012: 52).

ЗАКЉУЧАК

Рад доноси преглед основних појмова везаних за право као језичку и друштвену делатност. Полази се од тога да је појам права вишезначан. Скреће се пажња на основну структуру правне норме, диспозиција–деликт–санкција, али и на њену развијенију варијанту код Николе Висковића, која има своју примену у анализи језика права. Као значајна се уводи разлика између правне норме и правне одредбе, односно правне норме као дубинске реализације и правне одредбе као површинске реализације. Ова дистинкција је изузетно важна за лингвистику, јер се правна норма на различите начине може реализовати на површинском нивоу правне одредбе. На право се гледа као на комплексан језички и комуникацијски (семиотички) систем, са посебним погледом на примаоце и пошиљаоце правне поруке, али и на сам језички код. Право је и систем друштвене контроле подложен идеологизацији и манипулацији, што се и постиже различитим језичким средствима, као што су номинализација и пасивизација. Скренута је пажња на неке важне особине правног језика, какве су редундантност, и истовремена широкозначност и неодређеност, што све омогућава да се један правни пропис примењује на више појединачних ситуација. У области лингвистике, језик права се обрађује у оквиру административно-правног стила, тачније законодавно-правног подстила. Закључак је да је потребна сарадња лингвистичке и правне науке, да би се право као истовремено језички и друштвени феномен сагледао у потпуности.

ИЗВОРИ

- Грађански законик 1844: Законикъ грађанскій за Княжество сръбско, обнародованъ на Благовѣсти 25. марта 1844. године, у Бѣограду, у Књигопечатњи Княжества Сръбскогъ.
- Зборник 1840: Сборникъ законѣ и уредбѣ и, уредбены' указа, изданы' у Княжеству сръбскомъ одъ времена обнародованогъ Уставаземальскогъ (13. Февр. 1839. до Април. мес. 1840) I., печатано у Београду: у Књигопечатњи Княжевства сръбскогъ.
- Зборник 1845: Сборникъ законѣ и уредбѣ и, уредбены' указа, изданы' у Княжеству сръбскомъ, одъ Априла 1840. до конца Децмвра 1844. Г. II. часть, печатано у Београду: у Књигопечатњи Княжевства сръбскогъ.
- Зборник 1847: Сборникъ законѣ и уредбѣ, и уредбены' указа, изданы' у Княжеству сръбскомъ, одъ 1огъ Януара 1845 до конца Децемвра 1846 (съ прибавленіемъ неки старіи). III. У Београду: Печатано у Књигопечатњи Княжевства сръбскогъ.
- Зборник 1863: *Сборникъ закона и уредба, изданы' у Княжествѣ Сръби, XV*, у Београду: у Државной Штампари.

Устав 1835: Уставъ Княжества Сербіе изданъ и заклетвомъ потврђенъ о Сретенской скушптини 1835 год., У Крагујевцу: У Княжеско-Србской Типографіи.

ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ

Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela, Sl. glasnik RS, br. 85/2005, <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_maloletnim_uciniocima_krivicnih_dela_i_krivicnopravnoj_zastiti_maloletnih_lica.html>. [9. 9. 2025].

Породични закон, 18/2005-26, 72/2011-73 (др. закон), 6/2015-6, <<https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2005/18/7/reg>>. [9. 9. 2025].

ЛИТЕРАТУРА

Андријанић 2009: Ljubica Andrijačić. „Administrativni stil”. *Hrvatistika: studentski jezikoslovni časopis*, god. 3, br. 3, 15–22.

Васиљевић 2014: Небојша Васиљевић. *Ауџомајска обрада љавних љексиџова на српском језику*.

Докторски рад, Београд: Филолошки факултет.

Висковић 1981: Nikola Visković. *Pojam prava: prilog integralnoj teoriji prava*. Split: Logos.

Висковић 1982: Никола Висковић. „Основе семиотике права (I дио)”. *Зборник за љеџорију љрава*, св. 2, 91–124.

Висковић 1989: Nikola Visković. *Jezik prava*. Zagreb: Naprijed.

Готи 2012: Maurizio Gotti. “Text and Genre”. *The Oxford Handbook of Language and Law*. Ed. Peter M. Tiersma, Lawrence M. Solan. Oxford: Oxford University Press, 27– 38.

Дракић 2012: Драгиша Дракић. „О стилу језика закона”. *Зборник Правној факултету у Новом Сагу*, 1, 369–381.

Јанићјевић 2015: Марко Јанићјевић. *Дискурс законских акаџа на српском и енглеском језику: развојно-љџоредни љрисиџуџ*. Београд: Јасен.

Јовић 1995: Љубомир Ив. Јовић. *Језик закона, груџо, доџуњено издање*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Катнић Бакаршић 2001: Marina Katnić Bakaršić. *Stilistika*. Sarajevo: Ljiljan.

Келзен 2000: Hans Kelzen. *Čista teorija prava*. Prev. Danilo N. Basta. Beograd: Gutembergova galaksija.

Кирфеа 2004: Sabine Kirfel. „Правни термини – еквивалентност у двојезичној правној комуникацији с освртом на лексикографска питања”. *Научни сасџанак славистиџа у Вукове дане*, 32/1, 159–168.

Кликовац 2008: Duška Klikovac. *Jezik i moć: ogledi iz sociolingvistike i stilistike*. Beograd: XX vek.

Лукић 1995: Радомир Лукић. *Теџорија државе и љрава. II Теџорија љрава*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Београдски издавачко-графички завод.

Луковић 1994: Милош Луковић. *Развој српскоџ љравној сџиџла, љриџло исџџџџџије језика и љрава у Срџији*. Београд: Службени гласник.

Луковић 1996: Милош Луковић. „Специјални стилови”. *Српски језик на крају века*. Ред. Милорад Радовановић. Београд: Институт за српски језик САНУ: Службени гласник, 143–157.

Максимовић 2006: Ева Максимовић. „Јурислингвистика као спџна између правних и језичких наука”. *Право и језик, Зборник рефератиџа са Научној скуџи одржаној 4. маја 2006. љодине на Правном факултету у Краџујевцу*. Прир. Миодраг Мићовић. Краџујевац: Правни факултет у Краџујевцу: Институт за правне и друштвене науке, 163–173.

Манојловић 2013: Нина Манојловић. „Беспредлошке и предлошко-падежне именичке синтагме у законодавно-правном функциџоналном стилу на примеру Статута Универзитета у Краџујевцу”. *Раџови Филозофској факултетуџа*, 1, 235–246.

Манојловић 2015: Нина Манојловић. „Пасивне конструкције у административноправном функциџоналном стилу”. *Српски језик, XX*, 619–637.

- Манојловић 2016: Нина Манојловић. „Експлицитна категоризација у законодавноправном стилу у српском и енглеском језику на примеру директива ЕУ”. *Наука и евроинтеграције*. Ред. Драга Мاستиловић. Пале: Филозофски факултет, 341–352.
- Марјановић 2006: Милош Марјановић. „О односу језика и права као друштвених појава”. *Право и језик, Зборник реферата са Научног скупа одржаног 4. маја 2006. године на Правном факултету у Крагујевцу*. Прир. Миодраг Мићовић. Крагујевац: Правни факултет: Институт за правне и друштвене науке, 113–129.
- Матила 2012: Heikki E. S. Mattila. “Legal vocabulary”. *The Oxford Handbook of Language and Law*. Ed. Peter M. Tiersma, Lawrence M. Solan. Oxford: Oxford University Press, 27–38.
- Остојић 2000: Бранислав Остојић. „Језичка структура црногорских законика 19. вијека с посебним освртом на њихову лексичку слојевитост”. *Српски језик*, 5/1–2, 239–249.
- Павловић Јовановић 2021: Јелена Павловић Јовановић. „Главни правци у проучавању језика права”. *Наш језик*, ЛП/2, 59–70.
- Павловић Јовановић 2023: Јелена Павловић Јовановић. *Зависносложена реченица у административно-правном стилу српског језика у XIX веку*. Докторски рад. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Подгорац 2006: Тодор Подгорац. „Сложеност односа права и језика”. *Право и језик, Зборник реферата са Научног скупа одржаног 4. маја 2006. године на Правном факултету у Крагујевцу*. Прир. Миодраг Мићовић. Крагујевац: Правни факултет: Институт за правне и друштвене науке, 131–148.
- Радовановић 2003: Milorad Radovanović. *Sociolingvistika*. Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Редали 2019: Јелена Редали. „Несистемски спојеви речи у правним текстовима”. *Научни саставак слависта у Вукове дане*, 48/1, 227–236.
- Савић и др. 2006: Свенка Савић, Слободанка Константиновић Вилић, Невена Петрушић. „Језик закона – карактеристике и родна перспектива”. *Право и језик, Зборник реферата са Научног скупа одржаног 4. маја 2006. године на Правном факултету у Крагујевцу*. Прир. Миодраг Мићовић. Крагујевац: Правни факултет у Крагујевцу: Институт за правне и друштвене науке, 55–63.
- Симић, Јовановић 2002: Радоје Симић, Јелена Јовановић. *Основи теорије функционалних стилова*. Београд – Никшић: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, Јасен.
- Силић 2006: Josip Silić. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.
- Станковић 2006: Гордана Станковић. „Глосе о језику у праву”. *Право и језик, Зборник реферата са Научног скупа одржаног 4. маја 2006. године на Правном факултету у Крагујевцу*. Прир. Миодраг Мићовић. Крагујевац: Правни факултет: Институт за правне и друштвене науке, 43–54.
- Степанов 2018: Страхинја Степанов. „Једна текстна врста административног функционалног стила: оглас (оглашавање) продаје стечајне имовине”. *Српски језик: стилус, систем, уједињење, Зборник у част проф. Милошу Ковачевићу*. Ур. Јелена Петковић, Владимир Поломац. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 479–497.
- Табороши 2006: Светислав Табороши. „Језик у праву”. *Право и језик, Зборник реферата са Научног скупа одржаног 4. маја 2006. године на Правном факултету у Крагујевцу*. Прир. Миодраг Мићовић. Крагујевац: Правни факултет у Крагујевцу: Институт за правне и друштвене науке, 29–41.
- Тирзма 2012: Peter M. Tiersma. “A History of the Language of Law”. *The Oxford Handbook of Language and Law*. Ed. Peter M. Tiersma, Lawrence M. Solan. Oxford: Oxford University Press, 13–26.
- Тошовић 2002: Бранко Тошовић. *Функционални стилови*. Београд: Београдска књига.
- Халидеј, Мартин 1993: M. A. K. Halliday, J. R. Martin. *Writing Science: Literacy and Discursive Power*. London: Washington, D. C: The Flamer Press.
- Хилтунен 2012: Risto Hiltunen. “The Grammar and the Structure of Legal Text”. *The Oxford Handbook of Language and Law*. Ed. Peter M. Tiersma, Lawrence M. Solan. Oxford: Oxford University Press, 39–51.

- Ђорић 2017: Драгана Ђорић. „Значај језика за право”. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 4, 1573–1587.
- Чутура, Стевановић 2014: Илијана Чутура, Јелена Стевановић. „Вишезначност текста закона и подзаконских аката у сфери пољопривреде и руралног развоја”. *Српски језик, књижевност, уметност, Књ. 1. Вишезначност у језику*. Ур. Милош Ковачевић. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 121–133.
- Шкиљан 1998: Dubravko Škiljan. *Javni jezik, pristup lingvistici javne komunikacije*. Beograd: XX vek.

Jelena M. PAVLOVIĆ JOVANOVIĆ

BETWEEN LAW AND LINGUISTICS
– CHARACTERISTICS OF LEGAL LANGUAGE

SUMMARY

The aim of this paper is to provide an overview of the key features of legal language, both in legal studies and in linguistics, especially within functional stylistics, where legal language is studied as a specific subtype of the administrative-legal style. Building upon our 2021 research on the study of legal language in Serbia, we approach law as a phenomenon that is primarily linguistic and realized through language. For linguists, particularly relevant are the distinctions between legal provisions and legal norms, the deep structure of legal norms, law as a semiotic system, the ideologization of legal language, as well as the ways in which language and legal norms shape society. The paper highlights the most important characteristics of the administrative-legal style, especially the legislative-legal substyle, within which legal language is predominantly realized. Emphasis is placed on the simultaneous precision and vagueness of legal language, its redundancy, intertextuality, and other relevant features. In the conclusion, the paper outlines potential directions for further research, advocating for cooperation between legal scholars and linguists, while taking into account the inherent features of legal language.

Keywords: Serbian language, law, legal language, functional stylistics, administrative-legal style, legislative-legal substyle.